

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) מדות פ"ה מ"ג ומ"ד
ע"ש (ב) מנחות כ"א:
וע"ש בחו"ס (ג) תמיד
כו. מדות פרק א מ"ה,
(ד) תמיד כה: מדות
פ"ה מ"ה (ה) [לקמן ל'
לא. ע"א. זכאים יו:];
(ו) [לעיל ד:]; (ז) קדושין
כג: מדות לה: (ח) ע"י
עירובין קד: (ט) פ"ו
מ"ג, (י) ירושלמי לקמן
פ"ג ה"ח (כ) לקמן שם,
(ל) ד"ה (מ) ע"ב, (נ) ע"י
מ"ו"ט ד"ה לשכת
המדיחין, (ס) לעיל יד
ע"א.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שני לו שער
(הקדמן) מ"מ ו"ב ס"א
הבכורות: (ב) שם
שנלפסו שער נילוף וכמין
אכסדרה היה: (ג) שם
ולוי מלמטה (ושלפסו)
הימנו המל' תל"מ ו"ב
ס"א ופתח היה לו
לחיל: (ד) רש"י ד"ה
עולה לגג בית הפרוה:
(ה) ד"ה דלי לא מימא
הי אלא לא נעיק
לאטרוחיה:

הגהות וצינונים

(א) ראשונים (גם רש"י
כ"ח) וכת"י הדלק:
(ב) צ"ל באמה (דפוס):
ע"י רש"י להלן ד"ה
ומיסק דף לא ע"א ד"ה
ע"י ע"ט: (ג) בדפוס:
נוסף **אבא שאול**
אמר. אותה לשכת
העץ היא היתה
לשכת כהן גדול:
וכ"ה ברע"ב במדות:
(ד) צ"ל הפרוה (דפוס):
(ה) נדב"ל מבי"ת (ע"פ
לקמן ד"ה ומיסק):
(ו) הד"א (בארות המים):
(ז) הס"ד ברפ"י, ומה"ד
ואו"י **לצפון**: (ח) צ"ל
קרבנותיו (ע"ב)
דרש"י או קרבנות
(בארות) וכ"ה ברע"ב
אברהם מן הדרו:
(ט) צ"ל קרבי' (גליון):

תוספות ישנים

לשכת הפרוה ששם
מודיחין עורות
קדשים. היינו לשכת
המלח השנויה [נהקומן]
רבה (דף כ"א): בשלשה
מקומות המלח מונה
גלגלת המלח ועל גבי
הכנס כו' ואין זו לשכת
המלח דהכא שומעין זו
מלח לגל לרי סעודה. ר'
ארי"ה: בצפון דתנן
שש לשכות. דברים
גרי קמיתא גבי לשכת
המלח ופרוה ומדיחין
וגפון גרי צנחיתא
לשכת הגולה כו'. וכן
מוכח סוגיא דשבת
דקאמר אויל לדרים וטביל
[וגיית] אלמא שער המים
היה צלל לשכתו וכו'
ונמנות גרס אישכא וזו
הקרבן. שמו דרך שם
היה מציין קרבנות: **ב**
הדין פניא מודו ע"י איהו.
סוקר דהואו סומא וכו' ע"ב
ד"ה: דאי
ש"ד הני כהני ש"יחין
דידן נינהו. וא"ת והא
גדרים פק אן בין המודר
(דף כ"א): אישכא לן
אי שלוחי דין אי שלוחי
דרחמנא נינהו ולא אישכא
ואמאי לא פשמיה ליה
מח' ו"ל דלא יתא ליה
לפשות מדברי אמורא
וכי האי גוונא פרישת
צנחא מניעה (דף כ"א)
ונמנות (דף כ"א):

גמ' תנא ללמדו חפינה. מוליכין אותו לצניטס ששם הקטרת
מלוי: לשכת פרהדרין. לישן סס: לשכת אבטינס. ללמוד חפינה: על גגה.

היה בית הטבילה מי מעיין היו צאין לשם צדומה¹²: מסיבה. צנין
אצנים מעלות מנגלות וסוצבת צמקין עמוד כמין עץ גלגל של

גת: (ז) **לגג** בית הפרוה. לעלות
לה דרך המסיבה: לשכת הגזירה.
על סס צור שכו סס עולי גולה¹³:

א אחורי שתיהן. ללשכת הגולה וללשכת
הגזית: וגג שלשתן שוה. קירוי אחד
לשלשתן: שער הדלקה שער הקרבן.

לא ידעמי למה נקרא שמש כן: שער
המים. שזו מכניסין ללוחית של מים
(דף ע"ב): ועשרה קדושין. ידיו ורגליו

מן הכיור: בו ביום. ציוה"כ ולקמן
(דף ל"ב) יליף להו מקראי וכו'ן בקדש
דלמפרש: על גג בית פרוה¹⁴.

שהיתה צנויה צמון עורה מקודשת:
חוץ מוז. טבילה ראשונה שאינה צאה
בשציל יוה"כ שאף כל ימות השנה

שנינו צפ"ג (דף ל"ב): אן אלס נכנס
לעורה אפילו טהור עד שיטביל אל
טבילות הצלות מחמת יוה"כ צעיין

מקום קדוש להכי כתיב צה ורחץ את
בשרו צמים צמקס קדוש (ויקרא כו):
ובצד לשכתו היתה. אלמא לשכה יש

לו צדום: ומסתברא לשכת פרהדרין.
שהוא יסן סס צדום הויה אלל בית
הטבילה¹⁵ חול: מאי מעמא מקדים

קאי כו'. כשהוא משכים לצקר כל
שצעה עומד ממטמו¹⁶: ומיסק רגליו
ושובל. התם על גג שער המים

שהוא על גגה צעווי החומה מתוקן
בית טבילה חול ומעיין משוך סס
צלמה מעין עיטס¹⁷ דלקמן (דף כ"ח).

וכל המיסק רגליו טעון טבילה ליכנס
צעורה¹⁸: ואויל לנפון ללשכתו השניה
ללמוד חפינה ואמאי לבית המקדש

ועבד עבודה כוליה יומא כדתנן
(לעיל דף י"ה). כל שצעת הימים הוא
זרק את הדס וכו': **ב** בהדי פניא מודו

ע"יה. כדלמדיחין צריס פירקין¹⁹: ואויל
לדרום ושבל. על שער המים כר"ע

דלמך (סס) טהור שפנל עליו הזאה
טמאחא: ונייה. הולך ושוכב בלשכת
פרהדרין אשר אלל בית הטבילה:

דאי אמרת לשכת פרהדרין. שהוא
יסן צה הויה צלפון ורחוקה מצית
הטבילה הטרחתו כל העמל

הזה: מקדים קאי ומיסק רגליו. כדרך
כל המשכימין: ואויל לדרום. לשער
המים: ושבל וגמר חפינה. התם

צצית אצניטס אשר סס ואויל לבית המקדש וכו':
א"י. אפילו אלס כשר הוא טווב לנו להטריחו כדי
שלא תזוז דעתו עליו וקבלנה מתחילה וטווב לנו
שהרי הן משנין את עצדה כלקמן בשמעתי²⁰:

א"י. אפילו אלס כשר הוא טווב לנו להטריחו כדי
שלא תזוז דעתו עליו וקבלנה מתחילה וטווב לנו
שהרי הן משנין את עצדה כלקמן בשמעתי²⁰:

א"י. אפילו אלס כשר הוא טווב לנו להטריחו כדי
שלא תזוז דעתו עליו וקבלנה מתחילה וטווב לנו
שהרי הן משנין את עצדה כלקמן בשמעתי²⁰:

א"י. אפילו אלס כשר הוא טווב לנו להטריחו כדי
שלא תזוז דעתו עליו וקבלנה מתחילה וטווב לנו
שהרי הן משנין את עצדה כלקמן בשמעתי²⁰:

א"י. אפילו אלס כשר הוא טווב לנו להטריחו כדי
שלא תזוז דעתו עליו וקבלנה מתחילה וטווב לנו
שהרי הן משנין את עצדה כלקמן בשמעתי²⁰:

א"י. אפילו אלס כשר הוא טווב לנו להטריחו כדי
שלא תזוז דעתו עליו וקבלנה מתחילה וטווב לנו
שהרי הן משנין את עצדה כלקמן בשמעתי²⁰:

שער מציין ע"ס למוצא. שני י"ו שער [הבכורות]. דרך אותו שער מציין צדומה למוצא. שער המים
ע"ג אותו שער נעשה כמין חקיקה אמה על אמה גרוס שלש אמות [והמשיכו למוכו מים] מעין עיטס וכן מפורש ציומא
(דף ל"א). [זה אצין] בית הטבילה שהוכנו למעלה [דוח] היה על גבי שער ואותו בית הטבילה הי' צאקר דהרבה נתי טבילה
הו לנודך כהניס. שבמזרח שער ניקודר. שם האיס שעשה אותו שער ניקודר שמו ודרך אותו שער נכנסים לעזרה.
ואחת לשכת עושי חביתין. שמתקין סס מנחות [הנעשות] מנחות ונאפות שמה. שבצפון שער ניצוק. אותו צנין
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

גמ' תנא ללמדו חפינה אמר רב פפא שתי
לשכות היו לו לכ"ג אחת לשכת פרהדרין
ואחת לשכת בית אבטינס אחת בצפון ואחת

בדרום אחת בצפון דתנן **כ"ג** לשכות היו
בעזרה **ג'** בצפון ו**ג'** בדרום שבדרום לשכת
המלח לשכת הפרוה לשכת המדיחין לשכת

המלח ששם היו נותנין מלח לקרבן לשכת
הפרוה **ב'** ששם היו מודחין עורות קדשים ועל
גגה היתה בית טבילה לכ"ג ביוה"כ לשכת

המדיחין שם היו מדיחין קרבי קדשים ומשם
מסיבה עולה לגג בית הפרוה **ג'** שבצפון
לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית

לשכת העץ אמר ר' אליעזר בן יעקב שכחתי
מה היתה משמשת אבא שאול **ב'** אומר לשכת כ"ג היתה אחורי שתיהן וגג

שלשתן שוה לשכת הגולה שם היה בור הגולה והגלגל נתון עליו ומשם
מספיקין מים לכל העזרה לשכת הגזית **ב'** שם היתה סנהדרין של ישראל

יושבת ודנה את הכהנים ומי שנמצא בו פסול היה לובש שחורים ומתעמף
שחורים ויצא והלך לו ושלא נמצא בו פסול היה לובש לבנים ומתעמף לבנים

ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים אחת בדרום דתנן **א'** **שבעה** שערים היו
בעזרה **ג'** בצפון ו**ג'** בדרום ואחד במזרח שבדרום שער הדלקה **ב'** שני לו שער

(**ב'**) הקרבן שלישי לו שער המים שבמזרח שער נקנור **ה'** ושתי לשכות היו
שם אחת בימינו ואחת בשמאלו אחת לשכת פנחס המלביש ואחת לשכת

עושי חביתין **ז'** שבצפון ישער ניצוק **(ב)** בנין אכסדרה היה ועלייה בנויה
לו על גביו ושם כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה **(א)** ושלפנים הימנו

החיר שני לו שער הקרבן שלישי לו שער בית המוקד ותניא **א'** **חמש**
טבילות ועשרה קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום **ה'** וכו'ן בקודש [על גג]

בית הפרוה חוץ מוזו שהיתה בחול על גבי שער המים ובצד לשכתו היתה
ולא ידענא אי לשכת פרהדרין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום או לשכת

בית אבטינס בצפון ולשכת פרהדרין בדרום ומסתברא דלשכת פרהדרין
בדרום הואי מאי מעמא מקדים קאי ומיסק את רגליו וטביל ואויל לצפון

וגמר חפינה ואתי לבית המקדש **ו'** ועביר עבודה כולי יומא לכהדי פניא
מדו עליה והדר אויל לדרום וטביל ונייה דאי אמרת לשכת פרהדרין

בצפון מקדים קאי ומיסק רגליו ואויל לדרום וטביל וגמר חפינה ואתי
לבית המקדש ועביר עבודה כוליה יומא להדי פניא מדו עליה והדר אויל

לדרום וטביל ובעי מהדר ומחל לצפון ומינח ומי טרח מטרחינן ליה
כולי האי אלמה לא מטרחינן ליה מפי דאי צדוקי הוא ליפרוש אי גמ'י

שלא תזוז דעתו עליו דאי לא תימא הכי נעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי
אי גמ'י תסגי ליה בחדא: ואמרו לו אישי כהן גדול וכו': לימא תהוי

תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע **ו'** דאמר רב הונא בריה דרב
יהושע הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי אמרת שלוחי דידן נינהו

שער מציין ע"ס למוצא. שני י"ו שער [הבכורות]. דרך אותו שער מציין צדומה למוצא. שער המים
ע"ג אותו שער נעשה כמין חקיקה אמה על אמה גרוס שלש אמות [והמשיכו למוכו מים] מעין עיטס וכן מפורש ציומא
(דף ל"א). [זה אצין] בית הטבילה שהוכנו למעלה [דוח] היה על גבי שער ואותו בית הטבילה הי' צאקר דהרבה נתי טבילה
הו לנודך כהניס. שבמזרח שער ניקודר. שם האיס שעשה אותו שער ניקודר שמו ודרך אותו שער נכנסים לעזרה.
ואחת לשכת עושי חביתין. שמתקין סס מנחות [הנעשות] מנחות ונאפות שמה. שבצפון שער ניצוק. אותו צנין
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

ששם מדיחין (קדשי¹¹) קדשים. הא דלמדיחין לעיל (דף כ"ח).
דשולמנות היו צעורה להדיח עליהן הקדשים וכדכתיב
צהדיח ציחוקאל (מ) י"ל דצער קדשים מדיחין על השולמנות אלל

קרבי קדשים שיש צהן פרש ומאסי מדיחין אותם בלשכת המדיחין **ז'**:
לשכת בית הפרוה. וא"ת מאי
שנא דכי תנא להו צרישא

נקט לשכת המלח ולשכת בית הפרוה
ולשכת המדיחין וכי מפרש להו מפרש
לשכת המדיחין והדר לשכת הפרוה

וי"ל אי הוה מפרש לשכת בית הפרוה
צרישא היכי ליתי ועל גגה היה כהן
טובל כו' ואכתי לא קמני היכי סליק

להתם להכי תנא לשכת המדיחין
צרישא ומשם היתה מסיבה לגג בית
הפרוה אמנס ראימי צמסכת מדות

(פ"ה מ"ג) ושם מפרש לשכת הפרוה
צרישא כי סידרה דרישא וגם צמקלת
ספרים שלנו יש כמו קן צנאן:

מני
מה היתה משמשת אבא שאול **ב'** אומר לשכת כ"ג היתה אחורי שתיהן וגג

שלשתן שוה לשכת הגולה שם היה בור הגולה והגלגל נתון עליו ומשם
מספיקין מים לכל העזרה לשכת הגזית **ב'** שם היתה סנהדרין של ישראל

יושבת ודנה את הכהנים ומי שנמצא בו פסול היה לובש שחורים ומתעמף
שחורים ויצא והלך לו ושלא נמצא בו פסול היה לובש לבנים ומתעמף לבנים

ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים אחת בדרום דתנן **א'** **שבעה** שערים היו
בעזרה **ג'** בצפון ו**ג'** בדרום ואחד במזרח שבדרום שער הדלקה **ב'** שני לו שער

(**ב'**) הקרבן שלישי לו שער המים שבמזרח שער נקנור **ה'** ושתי לשכות היו
שם אחת בימינו ואחת בשמאלו אחת לשכת פנחס המלביש ואחת לשכת

עושי חביתין **ז'** שבצפון ישער ניצוק **(ב)** בנין אכסדרה היה ועלייה בנויה
לו על גביו ושם כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה **(א)** ושלפנים הימנו

החיר שני לו שער הקרבן שלישי לו שער בית המוקד ותניא **א'** **חמש**
טבילות ועשרה קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום **ה'** וכו'ן בקודש [על גג]

בית הפרוה חוץ מוזו שהיתה בחול על גבי שער המים ובצד לשכתו היתה
ולא ידענא אי לשכת פרהדרין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום או לשכת

בית אבטינס בצפון ולשכת פרהדרין בדרום ומסתברא דלשכת פרהדרין
בדרום הואי מאי מעמא מקדים קאי ומיסק את רגליו וטביל ואויל לצפון

וגמר חפינה ואתי לבית המקדש **ו'** ועביר עבודה כולי יומא לכהדי פניא
מדו עליה והדר אויל לדרום וטביל ונייה דאי אמרת לשכת פרהדרין

בצפון מקדים קאי ומיסק רגליו ואויל לדרום וטביל וגמר חפינה ואתי
לבית המקדש ועביר עבודה כוליה יומא להדי פניא מדו עליה והדר אויל

לדרום וטביל ובעי מהדר ומחל לצפון ומינח ומי טרח מטרחינן ליה
כולי האי אלמה לא מטרחינן ליה מפי דאי צדוקי הוא ליפרוש אי גמ'י

שלא תזוז דעתו עליו דאי לא תימא הכי נעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי
אי גמ'י תסגי ליה בחדא: ואמרו לו אישי כהן גדול וכו': לימא תהוי

תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע **ו'** דאמר רב הונא בריה דרב
יהושע הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי אמרת שלוחי דידן נינהו

שער מציין ע"ס למוצא. שני י"ו שער [הבכורות]. דרך אותו שער מציין צדומה למוצא. שער המים
ע"ג אותו שער נעשה כמין חקיקה אמה על אמה גרוס שלש אמות [והמשיכו למוכו מים] מעין עיטס וכן מפורש ציומא
(דף ל"א). [זה אצין] בית הטבילה שהוכנו למעלה [דוח] היה על גבי שער ואותו בית הטבילה הי' צאקר דהרבה נתי טבילה
הו לנודך כהניס. שבמזרח שער ניקודר. שם האיס שעשה אותו שער ניקודר שמו ודרך אותו שער נכנסים לעזרה.
ואחת לשכת עושי חביתין. שמתקין סס מנחות [הנעשות] מנחות ונאפות שמה. שבצפון שער ניצוק. אותו צנין
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים
היה גמ' צעורה ועליות לא תקדשו ופתח של צית העיץ היה פתוח [לחיל] לשר הצית [תמיד כו:]. ומיסק רגליו. נקטים

דבינו הננאל

רבנן הוו מקדמי ומשרדי
שליח. איבעית אימא ח"ו
שיהי עושין מעשה אלא
ייהוד בלבד שאינו זומה
מי שיש לו פת בסלו.
כלומר מי שיש לו [אין]
תאב למאכל כל כך רמי
שאין לו לעולם רעב:
הדוליקוהו זקני כהונה
לעליית בית אבטינס.
תנא ללמדו חפינה. אמר
רב פפא ב' לשכות היו
לו לכ"ג אחת לשכת
פרהדרין ואחת לשכת בית
אבטינס אחת בצפון ואחת
בדרום אחת בצפון דתנן
בסוף מדות ו' לשכות היו
בעזרה **ג'** בדרום לשכת
המלח כו' **ג'** בצפון לשכת
העץ לשכת הגולה לשכת
הגזית. לשכת העץ אמר ר'
אליעזר בן יעקב שכחתי
מה היתה משמשת אבא
שאול אימור לשכת כ"ג
היתה אחורי שתיהן וגג
שלשתן שוה הנה אחת
בצפון. ואחת בדרום דתנן
במדות פ' ראשון ז'
שערים היו בעזרה **ג'**
בצפון ו**ג'** בדרום ואחד
במזרח שבדרום שער
הדלק. שני לו שער
הקרבן. שלישי לו שער
המים. ותניא ה' טבילות
ו' קדושין טובל כ"ג
ומקדש בו ביום וכו'ן
בקדש אבית הפרוה חוץ
מוזו שהיתה בחול ע"ג
שער המים ובצד לשכתו
היתה. נתברר כי ב'
לשכות היו לכ"ג לשכת
פרהדרין שהיה דר בה
לשבעת הימים שהיו
מפרשין אותו מביחו.
ולשכת בית אבטינס שהיו
מלמדין אותו שם חפינה
ולא נתברר לנו בהדיא
איזוהי בצפון ואיזוהי
בדרום. א"ל אישי כ"ג
אנו (ואחת) שלוחי
ב"ד ואחת שלוחינו
כו'. ואוקומנא משביעין
אנו אתך על דעתנו ועל
דעת ב"ד. אבל שלוחינו
לא דכהני שלוחי דרחמנא
אינון ולא שלוחי
דידן

ליקובי רש"י

שבעה שערים היו
בעזרה. שפמוסיס
לעזרה. **ג'** בצפון ו**ג'**
בדרום ואחד במזרח.
דרך כניסה לעזרה.
שער
הדלקה. על דרך אותו
שלישי לו שער המים.
שפמוסיס
לעזרה. **ג'** בצפון ו**ג'**
בדרום ואחד במזרח.
דרך כניסה לעזרה.
שער
הדלקה. על דרך אותו
שלישי לו שער המים.
שפמוסיס
לעזרה. **ג'** בצפון ו**ג'**
בדרום ואחד במזרח.
דרך כניסה לעזרה.
שער
הדלקה. על דרך אותו
שלישי לו שער המים.

המשמש בכיסו בכל שעה בכדי שלא ישמט ויאכזר ממנו, אבל דבר המונח בארגו ובקופסא בביתו אין צריך משמש כל שעה:

ארבעין זמנין ודמי כמאן דמנח בכיסא, רצוני לומר אף על פי שנקבע הדבר בזכרוננו עם כל זה היה ממשמש אותו כל שעה שלא ישכח ממנו, כאדם

18/07/2018

יומא

(ר"ח) (דף ט"ז ע"ב) **בגמרא ר"י ור"א**
דאמרי

תרווייהו ראשונים שנתגלו עונם נתגלו קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם, א"ר יוחנן טובה צפורן של ראשונים מכריסן של אחרונים. הגה מה שהזכיר כרם וצפורן יש לבאר משום דהראשונים היו להם עבירות ג"ע ע"ז ש"ד נתגלה עונם ונתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם שהיה להם שנאת חנם כמו דאיתא לעיל בסמוך, ואח"כ אמרו בגמרא ראשונים עדיפי או אחרונים וכו' אמר ליה בירה (ביהמ"ק) תוכיח שחורה לראשונים ולא חורה לאחרונים, והגה אמרו חכמינו ז"ל במדרש רבה ארנבת ונמל ושפן רמו לנ"ג גליות הראשונים שמשלו עליהם הג' אומות שנמשלו להנך ג', והחזיר הוא הגלות הד', והטעם להמשל הוא שידוע שג' טמאים הראשונים סימן טומאה שלהם מכחין כלומר בפרסותם והוא צפורן, והם מע"ג, וכן ג' גליות הראשונים נתגלה עונם שהיה בפומבי, אבל האחרונים שהסתרה עונם מפני שהיה בהם שנאת חנם לכן נמסרו ליד אדום שנמשל לחזיר שסימן טומאה שלו הוא ג"כ בסתר שהוא ספרים פרסה אבל איננו מעלה גרע ונשאר בפרס, והו"ו שאמר טובה צפורן של ראשונים מה שעשו עבירות בגלוי מכריסן של אחרונים שעשו בסתר והו"ו שאמר שכירה תוכיח:

(ר"ח) (דף ט"ז ע"ב) **אמר ר'** הו"א כמאן
לא חלי ולא

מרגיש גברא דמריה מייעיה שאול באתה (מעשה דאנג) ועלתה לו, דוד בשתים (דאוריה ודהסתה לסנות את ישראל) ולא עלתה לו, נפירש"י כמה סמוך ומוכמת ואינו צריך לחלות ולדאג מכל רעה מי שהקב"ה בעזרו שהרי מצינו שאול נכשל באחת ועלתה לו לרעה וכו' ודוד נכשל בשתים ולא עלתה לו לרעה עכ"ל. ויש לדרקק וכו' משא פנים יש בדבר, אולם יש לבאר כי ידוע דמכל דיבור שיוצא מפי הקב"ה נבראו כמה אלפים עולמות ולכולם יש להם חיות וקיום על ידי מי שמקיים הדיבור, והגה יש מצות פרטים והוא כשיצוה לאיזה אדם לעשות, והגה כשיעבור אחד על איזה מצוה אף שפונגם בשורש נשמחו מכל מקום אינו מפסיק החיות מן העולמות

ומעוטף לבנים נכנס עמו ויוצא עמו. ותירצו דכבוד שכינה היה נראה שם כעין איש לבוש לבנים.

ה"ג וכן גרש"י ז"ל מתני' 987 רב נחמן בר חייה לחייה בר רב קפוטל. בפ"ה. זמחוי ליה רב קפוטל. בב"ת. ויש שגורסי' 989 דמתני' ליה קפוטל ואחוי ליה קפוטל. ולא נהירא דא"כ בכל המשניות שאנו גורסי' קפוטל בטעות' גרסי' ליה.

וכי האי גוונא מי שרי והתניא הקורא את שמע כוז. ושמעינן מהא שאסור לקררן ולרמוז אפילו בדבר מצוה 990. ומיהו לאפרושי מאיסורא דלית ליה תקנתא מותר לרמוז ואפילו להפסיק ולומר לו, דלא גרע מן המפסיק לקרוא 991 שלום מפני היראה או 992 מפני הכבוד 993, דכבוד שמים עדיף.

הא בפרק ראשון הא בפרק שני. יש שפי' דהא דנקטינן פרק ראשון היינו לרב דס"ל דבעי כונה בפרק ראשון 994, אבל אנו דקיימא לן כרבא שאין חובת כונה מעכבת אלא בפסוק ראשון, הכא נמי

שהוא מטעמו של רבנו ע"י בהערה הקודמת. ואולי בדברי רבנו לעיל צריך להגיה: כהנים עם קדושיך טועים הם, וצ"ל אהרן ובניו עם קדושיך וכן הגיהו וכו'. וכמש"כ במחזור ויטרי. 976 וכ"ז מפ"י רש"י. וע"י פפי' רבנו אליקים. 977 כ"כ תוס' רי"ד זכ"ז מתוס' הרא"ש ד"ה והיו, וע"י תוס' ישנים ד"ה והיו. 978 לפנינו נוסף כאן: ככה. ומרבנו אליקים והמאירי נראה שגורסים כגי' רבנו עיי"ש, וכן גי' כ"מ כ"ל וא"פ בדק"ס. וראה גי' תוס' ישנים. 979 יחזקאל א, ז. 980 בפרקין ה"ה. והובא בתוס' הרא"ש ד"ה כף ובתוס' ר"י הלבן ובתוס' ישנים ד"ה כמין. (ובעין יעקב כתוב שרבנו הקשה כן בשם התוס'), ובתו"י יש ט"ס ובמקום כמדתו צ"ל כמצותו. וע"י לשון הירושלמי ומשמעותו כמש"כ רבנו. וכ"כ בתוס' ר"י הלבן. וגם רבנו אליקים הקשה ותירץ כן. 981 ויקרא טו יז. 982 יחזקאל א, י. 983 לכאורה לפי מש"כ לפנינו בבבלי ל"ק קושית הירושלמי. דאמר דביציאתו ניגף. ופירושו כשיצא מבית קדשי הקדשים ניגף ע"י המלאך, ולא נכנס המלאך לפני ולפנים. וע"י ר"ח וצ"ע. שר"ר שכי"כ המהרש"א בח"א. 984 במסכתין פ"ה ה"ב. 985 קט, ב. 986 לוט, ב. 987 צ"ל מתני' ליה. 988 לפנינו: רב חנן בר רבא. 989 כן גי' כ"מ בדק"ס. 990 והמג"א סי סג סק"ט כתב שכן משמע "קצת" מסוגיין. 991 צ"ל לשאול. 992 חסר כאן: להשיב. 993 דשרי, כדאיחא בברכות יג, א. 994 ע"י בברכות שם.

בברכת כהנים האמורה לאהרן ובניו כהנים עם קדושיך 974, וכן הגיהו רבותינו הצרפתים 975 ז"ל.

[יט, ב] ה"ק משכיעים אנו עליך על דעתינו. פי' דלאו שלוחנו להקרבה קאמרי', אלא שלוחנו לשבועה זו שאתה נשבע אותה על דעתנו שהוא במקום דעת ב"ד, שאנו שלוחיהם 976.

והיו תולטין יוצאין מחוטמו. פי' רש"י ז"ל כי מפני שחוטמו נכנס שם בתחלה, לפיכך גדון תחלה. ואחרים פי' 977 לפי שהריה מריח הקטורת חוץ לקדש הקדשים.

ומצאו 978 רגל עגל בין כתפיו שנאמר 979 זכף רגליהם ככף רגל עגל. הקשו בירושלמי 980 דהכתיב 981 וכל אדם לא יהיה באותל מועד בבואו לשרת בקדש, ודרשי' אפילו אותם שנאמר עליהם ודמות פניהם פני אדם 982. ותירצו דשניא הא דהכא שלא נעשה הקטורת כמצותו 983. עוד הקשו כן 984 על מעשה דשמעון הצדיק שבשלהי מסכת מנחות 985 ולקמן בפרק טרף בקלפי 986, שהיה רואה שם ביום הכפורים כאיש לבוש לבנים

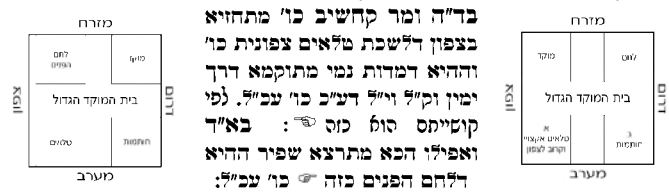
לזה עיי"ש. 974 חסר כאן: טועים הם, דהא שלוחי דרחמנא נינהו. אלא כד' יש לומר לאהרן ובניו הכהנים עם קדושיך. כ"ה בעין יעקב בשם רבנו. וע"י אוצר בלום הנדפס בגליון הע"י. וכן מבואר בב"י ס"י קצו בבדק הבית בשם רבנו. והאבודרהם בשם ה"ר יוסף קמחי כתב וז"ל וגם אין לומר כהני עם קדושיך כי אינם כהני ישראל אלא כהני ה', אלא הגנוחן לומר כהנים בעם קדושיך. וכתב ע"ז האבודרהם ונ"ל שיכול לומר כהנים עם קדושיך כדאמרינן בידויו יום הכפורים ובני אהרן עם קדושיך, וכן הוא כתוב בסדרי ר"ע ורבי סעדיה עכ"ל והובא בב"י שם, וכ"כ הרמב"ם בסוף הל' תפלה. וראית האבודרהם מיוחדו יוה"כ אינה מובנת, דכונת ר' יוסף קמחי ורבנו שאין לומר כהנים עם קדושיך, דמשמע שהם כהנים של עם קדושיך דהיינו שהם כהנים של ישראל, וזה לא נכון דהרי שלוחי דרחמנא נינהו. ולכן כתב ר' יוסף קמחי שצריך לומר כהנים בעם קדושיך, דהיינו שהם כהנים בעם ישראל, אבל לומר בני אהרן עם קדושיך, ודאי שפיר אמרי', דשייך לקרוא לכהנים עם קדושיך, וזהו דעת רבנו דדעתו כר' יוסף קמחי, אלא שהוא כתב שצ"ל אהרן ובניו הכהנים עם קדושיך, שפירושו אהרן ובניו הכהנים, שהם — כלומר הכהנים — עם קדושיך. משא"כ כשיאמר כהנים עם קדושיך, דאזי פירושו של עם קדושיך, וזה לא נכון. ודברי האבודרהם צ"ע. וע"י מג"א שם סק"ג, וע"י בהערה הבאה. 975 ובמחזור ויטרי ע' 67 כתוב: אהרן ובניו עם קדושיך. והושמטה תיבת "כהנים". ונראה

[דף טז ע"ב - יט ע"ב]

כ"ו שולחנות זו אצל זו אינו פחות מד' והן היו ה' שולחנות כדתנן בשקלים כ"ו פ"י ל"י מור"י צדק כ"ו מן העשרים וחמש בין כבש אבות"ל כ"ו. כ"ל"ל: בא"ד טוב כ"י כמו שפרשתי עכ"ל. וכל השאר מלומר כן שנשפת ח"י רוחב כ"ו אינו צ"י י"ן והוא מנומק לפי פירוש ש"ס שפירש שפ"ת ח"י היכל הוא ח"י רוחב העורה בח"י פתח היכל ועדיין לא נלה שם המוצא לפי פירושו עד לסקוף ה' אמות אחרי זה לסקוף פשוט של חלל הפתח אלל המזוזה כמו שפ"י לעיל ודברים אלו שנשפת ח"י רוחב היכל דרומי כלה המוצא כ"ו אין כלן מקומו אלא לקמן אליבא דראב"י דכ"וה מוצא דברים קאי וכל ח"י חלל הפתח מנוגלה וק"ל: תוס' בד"ה מן השולחנות כ"ו תיבא כ"ו ע"ל השולחנות ש"ל שיש שבין העמודים והבא משמע כ"ו עכ"ל. וע"ג להקן סחמי דחמיר דמדות ע"כ דפליגי אהדדי כלעיל נהך מלחא לא אשכחן תנאי דפליגי כדנלד וכה"ג דתנא תוס' לקמן א' בשמעתי וק"ל: עוד שם תוס' בד"ה רובא דמוזבא כ"ו אמה לא פירש דמיע"ה מבינת הריסוד מיד מוג'ה הפתח אמה כ"ו עכ"ל. אין דבריהם מפורשים כל הזכר ללכאורה דר"ל דמיד במקום היסוד מנוגלה הפתח אמה כ"ו רוחב הפתח ופ"י אמה בגובהו וזוהו לא חירול כלום דהא דה"י דה"י מחמת כ"ו מעלות שצ"ן אולם ולמוצא לא מכסי נמי הך ח"י אמה בגובה שעל היסוד אבל עיקר קושייתם למאי נלה סליק אלדעמיהו דמחסי כ"ו מעלות תקשי להו דכניסח היסוד סיהי רוחב אמה וצובה אמה נמי מנוגלה הפתח אמה כ"ו רוחב הפתח וצובה ה' אמות ה' וח"י אמה חירול דתנא וזו לא מחחי רק ח"י אמה דה"ו מעלות מכסי ליה ע"ל ח"י אמה ולהי ניחא ליה למנקט למעלה מסובב דנעשה מנוגלה עם מקום היסוד רוחב כ"ו אמה בגובה ח"י אמה ודו"ק:

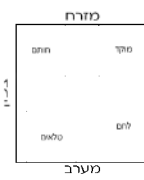
דף יז ע"א בא"ד וזי פליגין בחמישה ועשרים אמות י"ב כ"ו א"כ הוה ע"ד ומחצה ולא כ"ו עכ"ל. כ"ל"ל: בפרש"י בד"ה אלא אלא כ"ו

הא שמעינן מהא סתמא שבו"ש המוזבא שבעה אמות בצפון כ"ו עכ"ל. הוא מנומק דלפי פירושו דלעיל אינו אוכל המוצא לפסוק רק ה' אמות אלא לפי קושייתו [דקשה] לעיל אמאי לא משני כך דשלמות כללו צנטיין מתפרשה הי דלכולל המוצא שבעה ג' ודו"ק: בא"ד נמצא אמצעו ש"ל מוזבא אסוף ס"ו וכו' ובד"ה מדרמינן א"הם הפנים דהוה ס"ד שהוא כ"ו ובד"ה ומשינין כ"ו וממערב אדרום והבא דהקוף סביב כ"ו. כ"ל"ל: תוס' בד"ה ומר קחשיב כ"ו קתני בתר שהיו מפיסין כ"ו בפ"ב אמר שהיו מפיסין כלשכת הגיזת אלאמא דקאי כ"ו. כ"ל"ל:

דף יז ע"ב בא"ד דלשכת טלאים כ"ו וזיבא דבד"ה וז"ל אקצווי מקצו כזה ע"כ. כ"ל"ל: ע"כ. כ"ל"ל: דהיינו כ"ו שנראה לו דוחק קצת לומר דבד"ה אקצווי מקצו עכ"ל. ק"ק דלכתי נימא ללשכת טלאים צנטינע לפומי מערבית

והני מרתי לשכת טלאים ולשכת לחם הפנים אקצווי מקצו כזה ע"כ: בפרש"י בד"ה אי אומר כ"ו הטלאים בדרומית מערבית לשכת הותמות כ"ו אצת כ"ו. כ"ל"ל: תוס' בד"ה והאומר מוד כ"ו היינו בקרן צפונית מערבית של עזרה כ"ו ועוד דאל"ה הפנים כ"ו רביעית דה דרומית מזרחית של בית המוקד גדול כזה ע"כ:

דף יח ע"א גמרא ארבעין דאמרי נכנס נופל שש כ"ו אר"י דאמר נכנס נופל שבעה כ"ו. וה"ה להמ"ל דכולהו כרענן דלמרי נכנס נופל שש כ"ו והא דלמר חמש דליכא משמר הממעכב וזכר חדא מפלגא חמש שקיל ודלמר ארבע דליכא משמר הממעכב וזכר חדא מפלגא ארבע שקיל וכן לקמן לאוקומתא דרצא דכולה כרבי הוה מצי למימר דכולה דליכא משמר הממעכב הנוטל צ" חלות ולרענן דלמרי נכנס נופל ו' כ"ו מעשר צעי למפלג ו שקיל חמש ול' ויהא דלמר נכנס נופל שבע כ"ו משמנה צעי למפלג ו שקיל ארבע ודו"ק: בפרש"י בד"ה ארבעין דפ"י כ"ו ובהן גדול חולק עם שתייהן כ"ו בד"ה אלא אלא כ"ו והרי היא כשבת שבתוך כ"ו שהתחיל המועד בשבת א"ה היא א"ה דהה"ה ק"ל: כ"ל"ל:

דף יח ע"ב בד"ה לא יאכל כ"ו א"ה קרי ומתנתה ע"ל כ"ו ובד"ה זה אצל זה בן שיוציר במדינה זו עם שיוציר במדינה אחרת עכ"ל. כ"ל"ל: תוס' בד"ה יחודי בעלמא כ"ו דה"ל יחודי בעלמא כ"ו וז"ל דה"ה נקט האי אישנא יחודי בעלמא הוה מייחד הוה משום כ"ו עכ"ל. כ"ל"ל: וז"ל דלישנא יחודי הוה מייחדי להו משמע דקושטא הוא דלא הוה רק יחוד ולא היו צ"ן עליהן ולפי רש"י ניחא דהיה אסור לצא עליהן משום פרישת נדה אבל לפר"י שלא היו ראוות דם ומומר היה להן לצא עליהן לא הל"ל אלא לימוד בעלמא דהיינו שהיו מוזהרים להם שלא היו ראוות אלא לימוד בעלמא כדי שלא יפסוקו מהו וקושטא הוא שהיו צ"ן עליהן וע"ז מירלו משום דלחא לשנויי גס קושיא ראשונה שהקשה לא ישא כ"ו וק"ל:

דף יט ע"א בפרש"י בד"ה מסיבה כ"ו ש"ל גת. הס"ד ואמ"כ מה"ד אגג בית כ"ו ובד"ה לשכת הגיזת כ"ו ע"זי הגיזת. הס"ד. ובד"ה וז"ל ארבעין ארבעין ע"זי הגיזת טמאתו ונייה כ"ו. כ"ל"ל: תוס' בד"ה ששם מודיחין קרבי קדשים כ"ו אצל קדשים כ"ו מודיחין אותן בלשכת המדיחין עכ"ל. הוא סותר מה שכתבו לעיל ד"ה מן השלמות כ"ו דהקדשים מדיחין אותן צמיעוטה על שלמות של שיש שצ"ן העמודים כ"ו עכ"ל וז"ל וק"ל: בד"ה לשכת בית כ"ו בפריש"י ש"נו יש כמו כן בכאן עכ"ל. כ"ל"ל:

דף יט ע"ב בפרש"י בד"ה הכי קאמרי ל"ה האי כ"ו ובד"ה ששודוהו צדוקי לתקן אגמורת כ"ו מחתת האש בהיכל כ"ו ובד"ה ש"ל יתקן כ"ו הקמרת על האש וגו' מבחוקי כ"ו שהיו דורשי א"י יבא כ"ו אם בענן כי בענן אראה וכתב כ"ו ובד"ה צרתה דתא כ"ו שהיו מחברו אגמורת בחוקה כ"ו. כ"ל"ל: תוס' בד"ה מי איבא כ"ו ומלחא דרב הונא כריה רוב הדינע דאמר לאו ש"דחי דידן כ"ו אלא נראה דנ"מ כ"ו הא אמר לא בעינא ולא כ"ו עכ"ל. כ"ל"ל.

חידושי אגדות מדרש"א

דף יח ע"א שיהא מביר ורגיע כ"ו. אינו נראה דר"ל שיהא מכיר צמיעים הללו דודאי כל אדם מכיר אותן שמיר ויש לפרש דר"ל דמעבירין לפניו אותן פרים ואילים וכנשים שנקרעו ע"י ציוס דהיינו פר של אהרן לשתתא ופר של מוספין לטולה ואילים היינו אילו ואיל העם ואילו של מוספין וע"ז זה יזכור את עבודתו צ"ן ויזכר את כל א" מהם ליינו צ"ן לחיה עבודה כל א' הוא מוכן ושלשה שעירים נמי דהיינו שני שעירים של העם ושעיר המוספין היה ראוי ג"כ להכיר צ"ן ולהצחין בעבודתם כהנא דבריהם אלא דהנא דמתני' סבר כיון דעל חטא קאמי חלשא דעמיה כ"ו כדלקמן: והבדלה הגדולה באחיו שיהא גדולה באחיו בניו כ"ו. דרשן כן משום דה"ל למכתב והכנה המשה תחמו כמ"ס צמקוס אחר צמקוס ר"ל א וע"כ דרשו כ"ו שיהא גדול כ"ו בניו כהן כמכתב ה"ה ששה המדות טובות שזוכין מאלף לכן צמקוס צמק' עדיית ד' ואחרים דדרשו גדלוהו משל אחיו כ"ו היינו דמלחמו לא אילטרין דסגי ביה אם הוא גדול צמקוס אלו גם אם אחיו ג"כ גדולים: י"ה ירושע בן גמ"א כ"ו. צ"ל לא יחסרו ה' משמע שהיה לו מעלות הכהנים שהוא חיוקן להושיע מלמדים בכל עיר ועיר מ"מ מיימי מנייה שהיה דרכם צניח שני למנות כ"ג ע"י ממון ואפשר שנמנו גם אחרים ככ"ג ע"י ממון שלא היה להם חכמה: ו"א כ"ל דבר שמבויאין י"די טובא כ"ו. וצירושלמי מר"ב והלא מן הכסוי שצמקוס הן כמ"ס בעשרה נסים ולא חירע קרי לכה"ג צוה"ג ומשני א"ר אצ"ן ע"ש לא תנסו ור"י צ"ן זר אמר כלן צמקוס ראשון כלן צמקוס שני:

דף יח ע"ב וז"ל דה נאמר ומל"ה הארץ זמה כ"ו. ר"ל דזוגמא זה כתיב ו' גצי לא חתן את נהך להזנותה כ"ו דהיינו שאין זרע הזונה ידוע מי שהוא אביו ונמלא צ"ס לישא את קרובי האסורים להם וק"ל: במי ששבין שמו בבית הזה וכו'. נקטו האי לישא הכל שצמקוס ו' שלא נעלשמות כלזוקים דנפרסה ו' צמקוס יוה"כ כתיב וכן יעשה וגו' השוכן אהם בתוך טומאתם ומיניה ילפינן צמקוס הוילנו לו ז' גשילה וצניח עולמים מנין מ"ל השוכן אהם וגו' ע"ש: קורין אפניו באיוב כ"ו. לגבי ט"ז דאסור ללמוד מורה הוה לקרות חלוץ דיש צו דברים הנעצרים נפש שומעין ומ"מ הם ממששים הלל לשומעין ולא יצא לדי שניה וע"ל דה"ג קורא זו כה"ג צוה"ג כדי שימ' לנו לשבו בששונה

הגהות והערות

א] דף יז ע"ב דה והא אמר. ב] ר"ל דגובה קרקע עורה למעלה מקרקע הר הבית י"ג אמות וחצי כמ"ש רש"י ואמה עד כניסת היסוד נשאר גובה הפתח ה' אמות וחצי (גגו יוסף). ג] ויקרא ו' טו. ד] פרק ב משנה ט. ה] ב"ב דף כא ע"ב. ו] חרי"כ קדושים פ"ז ה"ה, עה"פ ויקרא יט. כט. ז] לקמן גג ע"א. ח] ברכות יז ע"א. ט] ויקרא טז, יז. י] יח יחזקאל א, י. יא] פ"א ה"ה. יב] מובא ברש"י בראשית מז, כט. יג] בראשית מז, כט. יד] ילק"ש ואתחנן תהמב.

ל"התודע יוסף לאחיו", וכמו ביעקב שכל מה שדיבר לפרעה היה אל הקב"ה, שהרי זה הכוונה 'האבות הן הן המרכבה', ומרכבה היינו שלא מסיח דעת אפילו לרגע אחד מהקב"ה, וכל שיח ודיבור הוא רק בקב"ה ללא היסח הדעת כלל, וזה נאמר בפסוק על האבות "התהלכו לפניו".

ובספרים הקדושים מדמים את ה"ולא עמד איש איתו בהתודע יוסף אל אחיו", לכהן גדול ביום הכיפורים שנכנס לפני ולפנים, "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", ובתוס' כתוב ש"וכל אדם" היינו אפילו מלאך, ומרנא הגר"ח הלוי זצ"ל, הוכיח מדבריהם שאין זה רק איסור על עם ישראל להכנס לאהל מועד בשעת העבודה, שהרי גם מלאך אסור, אלא על כרחך שזה הלכה בהקטרת הקטורת שיהיה שם רק הכהן גדול והקב"ה שמקטיר הקטורת לפניו, וקב"ה וישראל ואורייתא חד הוא ממש, שזה חיבור בין הקב"ה לישראל בלחוד, ולכן לא יהא שם אדם אפילו מלאך, וכעין ביוסף ויהודה והשבטים, לא עמד איש, כי זה היה חיבור מעין יום הכיפורים, של יהודה ויוסף, היסוד אל המלכות, שזה השלימות כשיוסף מתאחד עם יהודה, זה השלימות של כלל ישראל, ולכן "ולא עמד איש בהתודע יוסף אל אחיו".

ובששני מלכים עמדו זה עם זה, ויהודה לא ידע שמוכרח ליוסף שהוא הממוצע בין האבות לשבטים, ויוסף כן ידע את הדברים, ועל ראובן כבר הזכרנו

בחז"ל אדרבה רואים שהיה כאן דבר מיוחד שהעלה וקשר עד שהגיע לליבו, ובמדרש מבואר שיהודה העלה כל צד שיכול להיות ומכל אופן עד שהגיע עד לליבו, ובמדרש שם מבו' שהאחים ראו את יהודה ויוסף אמרו מלכים מידיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו וע"ז הביאו "כי הנה המלכים נועדו וכו'" והיינו שהיה כאן ענין מיוחד ליוסף ויהודה, ועל זה אמרו השבטים אנו מה איכפת לנו, שעמדו בצד ולא התערבו בזה.

והמיוחד ביהודה ויוסף דווקא, שיהודה מידת ה'מלכות' ויוסף מידת ה'יסוד', וזה כוונת חז"ל שהגיע עד ליבו שעשה מצידו כל העניין להגיע לליבו של יוסף, ולקבל מיוסף את מידתו ה'יסוד' עי"ז, ושני מלכים מידיינים אלו עם אלו היינו שזה ב' מלכים, זה כנגד זה, ולעולם זה נשאר סתירה קצת, ורק לעתיד לבא שיבוא היחוד ביניהם מאת ה' אז לא יהא סתירה ביניהם, וכמבואר בהפטרה מנבואת יחזקאל, שמתנבא "והיו לאחדים בידיך" על עץ יהודה ועץ אפרים, שזהו החיבור של יוסף ויהודה, אבל עכשיו זה עוד מנגד זה לזה.

ומובא במדרש שיהודה כשדיבר עם יוסף "כי אדוני", וכל הלשונות האלו, כוונתו היתה לשמים, וכלשון חז"ל 'אין הגשה אלא תפילה', שיהודה לא נתבטל מעצמו אליו שהרי לא ידע שהוא צריך ליוסף, ולא ידע שעומד לפני יוסף, אבל מצידו עשה כלפי שמיא ועל ידי זה היה החיבור ליוסף, 'עד שהגיע לליבו' והביא

זו הוא מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם בכל שנה ושנה היה זקן אחד לבוש לבנים ומעוטף לבנים נכנס עמי ויצא עמי שנה זו נכנס עמי ולא יצא עמי א"ר אבהו ומי יאמר שאדם היה ולא הקב"ה בכבודו היה נכנס עמו ויוצא עמו א"ר אבהו וכה"ג לא אדם היה אלא כהדא דא"ר פנחס בשעה שתיה רוח"ק שרוי עליו היו פניו בוערות כלפידים עליו. הה"ד (מלאכי ב) כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו':

מעלן כך שורות של מטן מה שורות של מעלן (יחזקאל ט) ואיש אחד בתוכם לבוש בדים כך של מטן כתונת בד קדש ילבש:

יא ובא אהרן אל אהל מועד וגו' תני ר' חייא מלמד שטעונין גניזה ואין כשרים ליוה"כ אחר ר' דוסא אומר כשרין הן לכהן הדיוט. וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בשנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם בשנה

תורה 2018/05/09

מתנות כהונה

הבא כלומר בבד היה וק"ל או ר"ל בד גימט' שלו ששה וששה אמהות הן עם בלהה וזלפה: (יא) ובא אהרן וגו' סיפיה דקרא והניחם שם וממנה למדהו בתורת כהנים: א"ר אבהו ומי יאמר כו'. אמר זה כי היכי דלא תיקשי מההוא עובדא דשמעון הצדיק והא כתיב וכל אדם וגו' ואמר שהקב"ה בכבודו הי' וכ"ג לא אדם היה. וכתוב וכל אדם לא יהיה וגו' וע"כ כשנכנס הוא היה שם אדם: בוערות כו'. ויצא מכלל אדם לכלל מלאך בירושלמי דיומא בפ' הוציאו לו גרס בעון קומי ר' אבהו והכתיב וכל אדם כו' אפי' אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיה כו'. אמר להו אני אומר הקב"ה בכבודו כו' ובכל זאת אינו מיושב היטב הא דמסיים כי מלאך ה' כו' שהרי כתיב וכל אדם אפי' אותם שכתוב כו' והדרא קושיא לדוכתיה אם לא נאמר

תפארת ציון

שמתוארים בשם אדם: ולא הקב"ה בכבודו וכי פ"י שרא"ה אז כמו שראו כל הנביאים שראו צא"ספקלריות שאינה מאירה שכיח מתגלה כבודו להם כפי כח קבלתם שעי"כ הו"ה נדמה להם דמות כבודו לדמות אדם. עיין ציצנות מ"ע ע"ג: אלא כהדא דאמר ר' פנחס וכו' המלאך נקרא בשם אדם כמ"ש ודמות פניהם פני אדם ואלו נקרא בשם אדם וזכו בזמן שכל אחד בתארו וצדמותו כמו שצ"ה לו השי"ת אבל כאשר נתחלף פניו של אדם לדמות מלאך אזי חין עליו שם אדם דשם אדם אינו רק א"ס הוא צדמותו וצללמו כמו שצ"ה לו אדם או מלאך אבל כאשר נתחלף פניו של אדם לדמות מלאך אזי הוא כצריה חדשה שצריה כזה לא נצ"ה מעולם שיכיה בגוף מבשר ודם והפנים צדמות מלאך לכן לא הו"ה נקרא אז ככה"ג בשם אדם כלל ועי"כ הו"ה נכחו לכנוס לפניו ולפנים לקבל השפע הטוב צדמותו וצדמותו על כל ישראל עד העולם:

שאלות

יא מה מתרץ ר' אבהו על הכהן הגדול שהיה נראה כמלאך ה' צבאות. הרי גם מלאך ה' לא היה רשאי להיות שם כדרשו מהלשון וכל אדם לא יהיה גם אותם שנאמר עליהם ודמות פניהם פני אדם לא יהיה באהל מועד:

יא תני ר' חייא וכו' רבי דוסא אומר וכו' טעם מחלוקתם נמצא ציומא ו"צ ע"צ ע"ש. והקדים המדרש לדרוש הפסוק וצ"ה אהרן וגו' ואח"כ דרשו הפסוק וכל אדם לא יהיה וגו' כדי לסיים צד"ה ככה"ג דזמן שכיח רוח הקדש שרוי עליו הו"ה דומה כמלאך ה' לצבאות כדרך המדרש לסיים צד"ה ע"צ: א"ר אבהו ומי יאמר וכו' מפני דקשה על מה שרא"ה זה המראה דהכתוב אומר וכל אדם לא יהיה דתיבת וכל מרצה גם להמלאכים כמ"ש בירושלמי אפילו אותם שכתוב בהם ודמות פניהם פני אדם לא יהיו צא"ס מועד. ע"ז אמר ר' אבהו ומי יאמר שאדם הו"ה היינו מהמלאכים

כה"ד

וגו' והוא ג"כ בכלל מ"ש הקב"ה בכבודו הי' נכנס עמו :

ומטעם זה נקרא הבה"ג בכל סדר היום אישי כה"ג שהוא מלשון אש. שאז הי' הבה"ג אש אוכלה אש נשמח בלא גופא. ולכן בפסע האחרון שהוזכר (שם ע"א.) מלאו בשוק לכה"ג א"ל אישי כה"ג עשיתי שליחותך כו' אי' שם אח"כ דרשת הגמ' עה"פ אליכס אישים אקרא אלו ת"ח וכו' הרולה לנסך יין וכו' דהת"ח נקראו אישים. שמדברים דברי פי ה'. והדיבורים הם מלאך ה' שליח הלצ שהוא הקב"ה השוכן בלבם כמ"ש לור לבני ומלקי וגו'. ואף שלא כל כה"ג הי' ראוי שיפגש ר"ב מכל מאורעות הגוף עד שיהי' כנשמה בלא גוף ומ"מ נכנס לקה"ק. אי' במה"ק עבודת ישראל עמ"ש בגמ' (שם ע"א:) ייתן בני עממיה לשלם דעבדו עובדא דאהרן וכו' שאל' שלא הי' כח לכה"ג לנכנס לקה"ק רק ע"י גדולי הדור שהם פועלו כל הכוונות שהי' נלרך לאהרן. וע"י כחם נכנס הבה"ג אל לקה"ק. ושם באותו זמן הי' שמעי' ואבטליון גדולי הדור ועיקרי תושבט"פ וכמו שאמרנו שעי"ז הי' ראוי להיות בקה"ק מפני שהי' אהרן שורש תושבט"פ. ושמעתי בשם המגיד מקאזינן זלוק"ל שאמר שאז צומט נמלא האבות. דהרב מאפסא זלוק"ל נקרא אברהם. והרה"ק מלובלין בשם ילחק והוא בשם יעקב אך יחסר הכבש. והמכוון שלו הי' שהזכיר הג' אבות עפמ"ש במ"ר (אחרי שם) צפר בן בקר זה אברהם כו' א"ל לשולה זה ילחק וכו' עז זה בזכות יעקב שנכנס עמו זכות אבות. וע"ז הזכיר שנמלא צדור הקרוים בשמות האבות והכוונות יכול לכוון כמו שהיו מכוונים גדולי הדור בשעה שלא הי' הבה"ג ראוי לכך. וכיון שיכול להיות הכונה ע"י אחר. אחר שאין הקרבנות מעבדין. ואי' (בב"ר פנ"ו) אין דור שאין בו כאברהם. ואין דור שאין בו יעקב ובחדב"ר אין דור שאין בו כאברהם ילחק ויעקב. רק שאין אלו יודעין מי הם. והם יוכלו לכוין כל הכוונות הראוין לכה"ג. ואף שאין נט קרבנות מ"מ כשנוכה נוכל לתקן על פיהם שיכוננו המכוון של הקרבנות לתקן הכל ביוהכ"פ כמו שהי' מתקן הבה"ג בהכנסו לקה"ק :

[ח] בזה"ק (פנחס רי"ד ז') כנוגא האי סדורא דהני יומין מר"ה עד יומא בתראה דחג. בר"ה אהער דרועא דשמאלא לקבלא לה למטרוניתא וכדין כל עלמא בדמילו דייגא וכפי פהא זמנא בחיובתא שליט לאשתכחא עלמא קמי קב"ה. לבתר אחיתא מטרוניתא ובטיין בני היכלא בשעתא לירחא למעבד חדותא ולמסבל בנהרא לרכאה גרמייהו כזוגא

בשלה וזה"ק שם ס"ד ז') ראתה שפחה על היס מה שלא ראה יחזקאל. וז"ש דבי' אחגלי עתיק לכפרא על חוביהו. והוא עד"ש (שבת פ"ט:) אם יהי' חטאיכס כשנים הללו שסדורות ובאות משי"ב והייט שכבר הוזכר שם תוהו ובהו ומושך על מפשיהן של רשעים. שיהי' נהורא דנפיק מגו חשוכא כדי שיהי' טוב מאוד (וגת' כ"פ) :

[ז] במדרש (אחרי סופכי"א) א"ר אבהו ומי יאמר שאדם הי' ולא הקב"ה בכבודו הי'

נכנס ויולא עמו. א"ר אבהו וכהן גדול לא אדם הי' אלא כההוא דאר"ם בשעה שהי' רוב"ק שורה עליו הי' פניו צוערות כלפידים הה"ד כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' כי מלאך ה' לבאות הוא. וכבר חמה במח"ב למקודס א"ר אבהו שהי' הקב"ה בכבודו ליישב מ"ש וכל אדם לא יהי' וכדרשת הירושלמי אפי' אותן שכחוב בהם ודמות פניהם פני אדם. ואח"כ מסיים על שאלתו וכה"ג לא אדם הי' שהי' מלאך והדק"ל. וכחז שחזר בו ר"א ופי' וכל אדם כמשמעו. וקשה לומר על ר"א שהוא בעלמו אמר ב' המימרות שחזר בו. אך הענין שהכה"ג בכניסתו לקה"ק לא הי' לו שום גוף שהי' המפשטות הגשמיות והי' רק נשמה. נר ה' נשמת אדם. דאהרן הכהן הי' שורש תושבט"פ דכ' כי שפתי כהן ישמרו דעת וחורה יבקשו מפיהו. והיינו פי ה' וכמ"ש בזה"ק (מ"ג ר"א ז') אחקדש יומא סליק פומא דשליט על כולא פי ה'. ובס' יצירה חשיב שבשבת נברא פה בנפש. ובדאי הפה נברא גם בע"ש שהרי דיבר אדה"ר בע"ש עם השי"ת וקרא שמות. רק פי ה' הייט תושבט"פ שזה נברא בשבת כמ"ש בזה"ק (מ"א מ"ז ז') ויכל אי' ציוס השביעי דא תושבט"פ. ובשבת שהוא יומא דנשמתיין או יכול האדם לדבר דבר שיהי' דברי אי' חיים ונקרא פי ה'. והש"ת שוכן בלב כמ"ש (במ"ר שה"ש ה' ז') היכן מליט שנקרא הקב"ה לבן של ישראל דכ' לור לבני ומלקי אלהים לעולם. והפה שליח הלב ועז"כ כי שפתי כהן ישמרו דעת וחורה שיבקשו מפיהו כי מלאך ה"ל הוא. קאי על החורה שיבקשו מפיהו היא מלאך ה'. שליח הלב שהוא השי"ת לור לבני ומלקי לעולם. אבל הבה"ג כשנכנס לקה"ק שם נתפשט מכל גשם וגוף והי' רק נשמה בלא גוף והוא נר ה' נשמת אדם ומאן דנפח מחוכו נפח (כמ"ש צ"ס הקנה) ולא הי' בכלל אדם אפי' מאותן שכ' בהם ודמות פניהם פני אדם. שהי' או גדול ממלאך. ושם בקה"ק לא הי' לו שום דיבור כלל שהתפילה שהי' מחסלל הי' ביהיכל (כמ"ש ביומא נ"ב במשנה) ושפיר כ' וכל אדם לא יסי'

29/06/2018 18:44

הספרו של רבינו זצ"ל על מרן בעל חפץ חיים זי"ע*

"כה אמר ד' אלקים הסר המצנפת והרם העטרה זאת לא זאת, השפלה הגבה והגבוה השפיל" (יחזקאל כ"א, ל"א)

וכי מה ענין מצנפת אצל עטרה, אלא לומר לך, בזמן שמצנפת בראש כה"ג עטרה בראש כל אדם, הוסר המצנפת מראש כה"ג נסתלקה עטרה מראש כל אדם (גיטין ז ע"א)

ברגעים אלו מובל למנוחת עולמים רבינו החפץ חיים, מי האיש שלא שמע מגדלו, שהי אחד בדורו, שכלל ישראל בלי חילוק שום מפלגה בלי שום יוצא מן הכלל היו נכנעים תחתיו ושומעים לדבריו, הוא הי מנהיג הדור הרבה עשרות בשנים, יחיד בדורו. יש מנהיגים שונים על מפלגות, אבל המנהיג האמיתי הוא שיאמר דבר וישמע לכל איש יהי מי שיהי, וזה הי החפץ חיים כמו החתם סופר בדורו. עד שלא שקעה שמשו של משה איזה שנים קודם פטירת רבינו משה חתם סופר ז"ל זרחה שמשו של החפץ חיים, וכל גדולי הדור אמרו עליו כי הוא משנהו בכל הענינים, ועכשיו נלקח מאתנו.

נלקחה מאתנו המצנפת של הכהן הגדול, ונשארנו ללא עטרה לראשינו, גלה כבוד מישראל כי נלקח ארון האלוקים.

* תלמיד רבינו הגאון רבי יצחק פלקסר שליטי"א כותב: זכרני היה זה באלול תרצ"ג ואני תלמיד ישיבת חכמי לובלין, ואז נפטר החפץ חיים זצ"ל בחודש אלול, ומשום מה לא נסע הרב להלוויה והספידו בהיכל הישיבה, אף פעם לא אשכח דמותו ודבריו באותה שעה. הוא עלה על מדרגות ארון הקודש. ובקול בוכים קורע לבבות הוא התחיל את הספדו. וכה היו דבריו הראשונים: ברגעים אלו מובל למנוחת עולמים רבינו החפץ חיים, מי האיש שלא שמע מגדלו שהיה אחד בדורו, שכלל ישראל בלי הבדל מפלגה היו שומעים לדבריו, הוא היה מנהיג הדור עשרות בשנים יחיד בדורו, ועכשיו נלקח מאתנו וכו' עכ"ד.

איתא בגמרא (ב"ב צ"א ע"א): אותו היום שנפטר אברהם אבינו ע"ה מן העולם, עמדו כל גדולי אומות העולם ואמרו: אוי לו לעולם שאבד מנהיגו, ואוי לה לספינה שאבד קברניטה, בהבטה ראשונה נראה כי תואר מנהיג הוא יותר גדול מקברניט, שלשון מנהיג כולל יותר את כל הדור, אעפ"י כחזינן שבגמרא אומר קודם מנהיגו ועוד יותר שאבד קברניטה.

כשנעמיק בזה נראה, כי חילוק יש בין מנהיג לקברניט, הראשון הוא שהוא מנהיג את הכל ובלעדו לא יוכל להתנהג, אבל אין אמור בזה כי גם להמנהיג א"א להתקיים בלא הדור, קברניט הוא זה שהוא מיצר ודואג על כל צרה שלא תבוא כמו על שלו בעצמו. יש אדם שאוהב את חבירו וכשרואה חבירו מצטער כואב לו אבל עכ"ז הכאב הוא חוץ לגופו, אבל לא כן הקברניט מנהיג הספינה, כשהספינה טובעת בים וכי מי הוא שיאמר שאין הקברניט מרגיש בצער הנוסעים, הלא בטביעת הספינה הוא נטבע ראשון, ועוד הוא מרגיש בעצמו אחריות על כל הספינה, קברניט היינו שכשרואה את חבירו מצטער, הוא גם צערו ממש. ואת זה אמרו על אאע"ה: אוי לו לעולם שאבד מנהיגו, ועוד יותר שבפטירתו נאבד גם קברניטה.

ספינת ישראל טובעת עתה בים של צרות וגזירות רעות, אמנם ישנם כמה דואגים בצרת עמם, אבל להקרא בשם מנהיג שעליו נאמר צדיק גוזר והקב"ה מקיים, וקברניט המרגיש כל צער של יהודי כמו צערו ממש, לא נקרא רק החפץ חיים ז"ל.

איתא במשנה (אבות פ"ד מ"ג) שלשה כתרים הם כתר תורה, כתר כהונה, וכתר מלכות.

כתר תורה, מנעוריו עד הרגע האחרון לחייו לא שקטה עטו של החפץ חיים ז"ל. הוא אשר נתן לנו ספרים בכל המקצועות, חפץ חיים, שמירת הלשון, שם עולם, מחנה ישראל, והם אנציקלופדיי תלמודית גם עבור האיש הכי פשוט. בספרו מחנה ישראל הוא נותן עצה להיהודי החיילי הנשלך מביתו ומסביבתו, יהודי אחד בין הרבה א"י, אינו יודע המותר והאסור לו, ע"ז בא החפץ חיים והורה לו הדרך אשר ילך בו, ואפילו אם יצטרך ח"ו לעבור על מה מדיני התורה, איזה מותר ואיזה אסור, הדינים שעליהם יהרג ואל יעבור, גם להיהודי שבסוף העולם עצתו שלוחה.

שמעתי ממנו הרבה, אבל הרושם הכי חזק עשה עלי בהיותי אצלו בש"ק, אמר לי אז: משה רבינו ע"ה קודם פטירתו אמר: תקנתי עבור הכל, אבל עבור הרוצח נפש בשגגה לא דאגתי כלום, וביקש ע"ז לדי' ונענה שיעשה עבורם ערי מקלט, וקיים תיכף זאת בשמחה בחייו.

ואח"כ אמר הלאה: מרע"ה כשתיקן את ערי המקלט אמר לעצמו, האמת שתיקנתי עבור השוגג, אבל עבור המזיד לא תיקנתי כלום. וה"י אז פ' שלח ואמר: (במדבר ט"ו,

כ"ו) ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה, וע"ז אמרו חז"ל כשם שאתה סולח לגר כך תסלח לכל בניי.

ואמר ע"ז, שכמו הגר שאתמול היי נכרי ולא ידע כלום מהתורה ועכשיו נעשה יהודי, אם יעבור על מה, וכי תהיי טענה עליו, הלא לא ידע כלום כי עד עכשיו היי בין הא"י. כמו כן הוא עם העושה עבירה ח"ו, כי אם היי יודע באמת גודל קדושת התוה"ק וגודל מתן שכרן של מצות, אז לא היי מי בעולם שיעבור עליהם, ומה שעוברים הוא כמו הגר, שאין מבינים ויודעים באמת כלום, וזהו: כשם שאתה סולח לגר כי הוא שוגג כך תסלח לכל בני ישראל.

וכך הלאה עוברים על ספריו, חפץ חיים, שמירת הלשון, מקצוע עזוב שלא נעשה בה כלום, והוא כתב ע"ז כמה חלקים ונתן עצה איך יוכל כל איש לשמור לשונו, וכל ספריו, אהבת חסד, על לאו דלא תלין פעולת שכיר ולקח מקורות מבבלי, ירושלמי, ספרי, ספרא, תוספתא תו"כ וכו', ומיום צאת ספרים אלו לפני ששים שנה עד עתה כבר נדפסו בכמה עשרות אלפים טפסים.

איור החכמה

ואח"כ ניגש לתקן את הרבנות אחר שתיקן כבר את היהודי הפשוט. והוציא לאור את ספרו משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים מן המקור הראשון עד הפסק האחרון, והו"ל את הפסק הלכה להורות הוראה בישראל, וכשגמר לתקן עבור הרבנות בישראל ניגש לתקן הלאה, כי ראה ואמר, אם יבוא מלך המשיח בבי"א לא יהיי כהן שידע דיני העבודה כהוגן, לסיבת מיעוט הלימוד במקצוע זה, לסיבת חוסר המפרשים כמו על כל הש"ס, וע"ז הוציא לאור את הספרים מקדמונים על סדר קדשים, את האסיפת זקנים, ואת התו"כ עם פירושו שלקט מכל המפרשים.

ואח"כ חיבר את הלקוטי הלכות, כי הרי"ף ז"ל עשה את ספרו על כל הש"ס חוץ מהמקומות מהלכתא למשיחא הניח, והוא החפץ חיים ז"ל כתב בהקדמתו כי צער גדול היי לו על שאין לומדין את הרי"ף עם הגמרא, ואמר כי הסיבה בזה הוא מה שאין בהרי"ף רק על הדינים הנוהגים עכשיו, וניגש הוא ז"ל לתקן את זה, ולקח את כל דיני טהרות ממסכת שבת ותחלת מסכת פסחים ואח"כ בעניי קדשים במסכת פסחים מן החצי והלאה, וכן כל מסכת יומא וסוכה מפרק החליל, וסנהדרין הוריות מכות וכל סדר קדשים, וגם עשה פירוש עם פלפול סביב להלקוטי הלכות.

ובכלל ספריו הם הכי מפורסמים בעולם - שנתקבלו לכל - מאלו הספרים שיצאו בדורות אלו, והוא הכתר תורה שהיי עליו סכום של חמשים שנה, שהאיר עיני העולם בספריו בהלכה באגדה מוסר ופלפול, מה שנוהג ושאינו נוהג בזה"ז, הכל הכל עשה הפוסק האחרון שלנו.

כתר כהונה, כל דבוריו וכל מחשבותיו היי רק בעבודת ביהמ"ק. בהקדמתו לחיבוריו

דובר תמיד מתקוה העתידה. לא עבר עליו מעליע ולא עברה שעה שלא דיבר מזה מביאת משיח צדקינו ומעבודת ביהמ"ק, והיי לודאי אצלינו שהוא יזכה להיות הכהן הגדול אם נהיי זוכים לזה, כי המניעה היתה בודאי מאתנו, כי הוא היי בודאי ראוי לזה כמו ששמעתי ממנו שהיי מיוחס דור אחר דור עד עלי הכהן, ואחז"ל (סנהדרין פ"ג ע"ב) בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, הבגדי כהונה הם מ"ש (קהלת ט, ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים, כי הלבוש צריך שיתאים עם לובשו שלא יהיי רחוק מהלבוש, וכתוב (ויקרא ו, ג) ולבש הכהן מדו בד, ודרשו חז"ל (יומא כ"ג ע"ב) מדו כמדתו, ועליו ראו כי הבגדי פאר היו מתאימים עליו.

כתר מלכות הוא כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"א מהלי מלכים ה"ז) שאין הכונה רק על מי שנכתר בפועל ממש בכתר מלכות, כתר מלכות הוא שיש לו דבור הנשמע בעם, שיש בידו שבט המושלים, שכל דבריו נשמעים, ואת זה ראו בהחפץ חיים במדה גדושה, כתר תורה ראיתי בו עוד בישיבי בגלינא בלמדי עם תלמידי בסדר קדשים והאירו לפני הערותיו היקרות בספריו.

כתר כהונה ראיתי בו בהיותי לפני עשר שנים על הכנסי הגדולה בווינה ביום ד' אלול תרפ"ג כשנתקבצו לשם מסלתה ושמנה של היהדות, כל גאוני וצדיקי הדור במקום אחד, וכולם היי רוצים שהוא החפץ חיים ז"ל יהיי המתחיל בנאומו ראשון, כל לבבות אלפי האנשים היו פונים אז אל היהודי קטן הקומה, יותר מחמש מאות עיתונאים לא יכלו לשבוע עינם מראות איך יהודי כזה פונים אליו מכל העולם עבור המוח הגאוני שיש לו.

ואמר אז, כשאני לעצמי איני יודע למה בחרו בי דוקא שאהיי הראשון, אם אומר אפילו שאני מוחזק אצלם לת"ח, לו יהיי כך, אבל הלא יש בכאן ת"ח יותר גדולים ממני, אם אומר שמוחזק אני אצלם ליר"ש, לו יהיי כך, אבל הלא יש בכאן יראי ד' גדולים ממני, וכן הלאה, ואח"כ אמר אפשר שלזה בחרו בי שאני כהן, לא אכחיש זה, אבל עכ"ז הלא יש כאן עוד כהנים, רק יוכל להיות שאני זקן הכהנים בכאן ולכן בחרו בי.

ואמר הלאה, אצל הכהן נאמר (שמות כ, כ"ג) לא תעלה במעלות על מזבחי, לא תחשוב כי הוא מצד המעלות שבך, כי בזה עובר אתה בלאו, צריך אתה לידע כי הכל הוא מאת השי"ת. זקן שיש תחתיו יובל של חמשים שנה בתור מנהיג התורה אינו מוצא בעצמו שום מעלה רק מה שהוא כהן זקן, זהו כתר כהונה.

בפעם השלישית ראיתי עליו כתר מלכות. כשראיתיו בווארשא באסיפת הרבנים שנת תרפ"ט, בשעה שראה גזירות יוצאים על בתי התלמוד תורה שהיו רוצים שיהיו המלמדים צריכים ידיעה בשפת המדינה וכדומה, וכשיצאה הפקודה מאת הממשלה, אז אזר כגבור חלציו ובקול שאגת ארי אסף אז הזקן בן התשעים שנה את כל גדולי ישראל וצדיקי הדור, לא אמר אז לא תעלה במעלות.

וכשאמרו לו כל גדולי ישראל נראה עכ"פ לעשות פשרה עמהם שלא יהיו צריכים ללמוד בהת"ת עשרה שעות בשבוע רק חמשה או פחות, צוות עי"ז הזקן את הפסק הלכה שלו מהלכות בכורות, הנה הבכור שהוא קדוש מרחם קדושתו אינה בשאלה, ואם יש בכור חלק לנכרי אפילו באזנו, אז כבר בא עי"ז ציווי התורה כי אינו קדוש בבכורה, האם אין זה לפלא בעיניכם, להישראל יש רמ"ז איברים ולהנכרי רק חלק באבר אחד וכבר בא ציווי השי"ת כי אינו קדוש בבכורה, כמו כן הוא עם תינוק הישראלי כולו הוא קודש מרחם אמו, לא אוותר על כלום, כי אין להיות לנכרי חלק בו.

www.otzar.org

וכשאמרו לו: הן כדברך, אבל איך תאמר דבר זה לשרי המדינה, השיב עי"ז: לב מלכים ושרים ביד ד', והוא יתן דבר בפי לדבר, וכי יד ד' תקצר.

נשיא מועצת המיניסטרים הי' אז מר בארטעל, וכשבא אליו דיבר אליו דברים פשוטים, שמע מיניסטור פולני, זה הי' מעשה לפני ס"ג שנה, כשהייתם עבדים תחת מדינת רוסלאנד, אז אחר נפילתכם הובילו דרך עירי נכבדיכם ושרכם בשלשלאות של ברזל, וכשראיתי את צער האנשים האלו מעונים עבור רעיונם, פתחתי את הארון ובכיתי ואמרתי, רבשי"ע למה כך מעונים אנשים אלו עבור חירותם, יה"ר ואזכה לראות בחיי נקמה על המענים אותם, והנה עתה כשזכיתי לזה, הנה באתם אתם ורצונכם לעשות גזירות על החדר שלנו - האם רצונך שאבכה גם עליך - אמור.

כשרצו לתרגם זה בשפת המדינה השיב המניסטור שאין צריך, כי דברים היוצאים מן הלב באמת מוצאים את מקומם בכל לשון, והגזירה נתבטלה, כה היו דברי הזקן הזה שאמר לא תעלה במעלות וכו', ופתאום כשנוגע לכבוד שמים נעשה גבור כארי אשר לא יפחוד מכלום, וזהו כתר מלכות, לא לידע אז כי קטן הוא, והם הם השלשה כתרים.

(מנחות כ"ט ע"א) אבן שעליה עמד הכהן היו בה שלשה מעלות, איתא בירושלמי (שביעית פ"ג ה"ז), מפני מה זכה שאול למלכות, מפני שזקינו אבינר הדליק נרות במבואות האפלות, במקום שנכבה לגמרי הניצוץ הוא הדליק את הנר.

איתא בשם החתם סופר שעל זה מרמזת ג"כ מצות הרמת הדשן, שבכל יום כשהכהן בא להרים את הדשן הי' רואה לפניו מונח על המזבח קופה של דשן, ולא הי' מאמין שזה הדשן יש בו עוד איזה חיות, כי לא ראה בו שום ניצוץ של אש. ואחר שחתה אילך ואילך, אז מצא לפניו אש, ולקח מן המעוכלות הפנימיות.

וזהו מורה שאפילו במקום שנדמה שנכבה לגמרי הניצוץ הישראלי, עכ"ז אין להתיאש, כי תוכל למצוא בו תמיד ניצוץ, וזהו מש"כ והרים את הדשן, שירום אותו.

אומר אני תמיד להבין עפ"י מאמר הגמרא בברכות (ג ע"א) ששלשה פעמים בלילה בת קול מנחמת כיונה ואומרת: אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם, מה לו לאב שהגלה את בניו, בסוף משמרת ראשונה ובאמצע שני' ובסוף השלישית.

ומובא בשיטמ"ק בשם רב האי גאון, למה דווקא בג' זמנים אלו, כי זמנים אלו היו לתרומת הדשן, כמ"ש במשנה דיומא (כ ע"א) בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר וביה"כ מחצות, וברגלים מאשמורת הראשונה. וכשבא זמן של תרומת הדשן אז ב"ק מנהמת וכו' ע"כ, וצ"ע לכאורה למה דוקא בעבודת תרומת הדשן ולא בעבודה אחרת, ועפ"י יובן זה, כי הבת קול צווחת למה לא הרימו את הדשן לעשות מן הניצוץ אש גדול, אוי להם לבנים שהיו יכולים להיות במדרגת בניס למקום ועתה גלו.

מצוה זאת היתה על הכהן בהרמתו את הדשן, וגם הי' לו עוד עבודה אחת של הטבת הנרות, שזה הי' מדרגה גדולה מזה, זה הי' עבור האנשים הגדולים במעלה, כי נר ד' נשמת אדם, ובתחלה חיפש את האש בהדלקת הנרות, וכשמצאו שכבה שלא הי' מוצא שם שום אש אז לא הי' מייאש את עצמו ומצאו בדיושן המזבח. על הכתן הי' להדליק שניהם כי להיות לו דעת המתקבלת על גדולים חמור מעל קטנים, ובמה זכו לזה.

ולזה אמר: אבן שעלי עמד הכתן היו בו שלש מדרגות, כי היו בו שלוש עניני שלימות, כמ"ש בתורה (ויקרא ט"ז, ו) וכפר בעדו ובעד ביתו (ובעד כל ישראל). קודם בעדו, בעצמו יהי האדם שלם, ואח"כ ביתו, גם הסביבה שלו תהי' טהורה וזכה, ואחר שיש לו שתי מעלות אלו, בעד כל קהל ישראל, כמ"ש בתו"כ שעל אהרן הי' אלו המעלות, ורק בזה הי' יכול להטיב את הנרות.

כשבאה הידיעה הנוראה כי הוסר המצנפת מראש כה"ג אז הורמה העטרה, נפלה עטרת ראשינו, כי כל זמן שמצנפת בראש כה"ג - עטרה בראש כל אדם.

עם ישראל, עם חכם ונבון, ישים מבטו אל איש שמסביבו יהיו אנשים תכמים וידועים, גדולים וצדיקי הדור, וכולם ישמעו אליו בשימת לב, איש כזה ראה וקדש, בשבוע העברה הי' אצלי בן הרב מפניסק שבא משם, ושאלתיו אודות בריאות גופו, כי שמעתי שאינו במצב הבריאות, וסיפר לי כי יום ולילה לא ישקוט, רק שוכב ומיצר ודואג על מצבם המר של אחינו באשכנז וברוס"י, בהראשון עינוי הגוף ובשני עינוי הנשמה.

אצלנו הי' זה נחמה קצת, בידענו כי יש בינינו אדם צדיק נשמה קדושה וטהורה הדואג תמיד בעבורנו, ולפניו רק אורייתא וקוב"ה וישראל, ועכשיו הוי ניטל מאתנו, אין אנו יודעים עתה לערוך את גודל האבידה שאבדנו כי קרובים אנחנו אל החלל, קרובים אנחנו להעת שניטל מאתנו, כמ"ש בירושלמי תענית (פ"ד ה"ה) שרבי דרש על הפסוק (איכה ב, ב) בלע ד' ולא חמל כ"ד עובדין ורבי יוחנן ששים, ואיתא במפרשים כי הסיבה בגלל שר"י הי' יותר רחוק מעת החרבן וראה יותר את גודל החרבן, כמו כן הוא אצלנו, קרובים אנחנו אל החרבן, אבל הלא תדעו להבא כי שר וגדול נפל היום בישראל, עכשיו אינכם יודעים כל כך.

איתא בחז"ל (חגיגה ה ע"ב) כי רבינו הקדוש כי מטי להאי קרא (איכה ב, א) השליך משמים ארץ תפארת ישראל נפל סיפרא מידיי אמר: מאיגרא רמה לבירא עמיקתא.

כשהיתה ארץ ישראל תחת ידינו, אז היי לנו כל השלשה כתרים, כתר כהונה כתר תורה וכתר מלכות, ומעט מעט נלקח מאתנו והיי אצלם נחמה עם הכתר תורה, ואחר הנגיחה האחרונה כשעולליי הלכו בשבי, כשנתקיים אצלם (איכה א, ו) ויצא מבת ציון כל הדרה, על מה אבדה הארץ על עזבם את תורת (ירמיי ט, י"א) אז נחרב הכל, והוה רבי כי מטי לקרא דהשליך משמים ארץ תפארת ישראל לא היי יודע מה הוא תפארת ישראל שכשהוא נאבד הכל נאבד אם כתר כהונה וכו', והראו לו אז מן השמים כי נפל אז הספר מידו, אז ראה שזהו שעולליי הלכו בשבי, מה שהספר נפל זהו השליך וכו' תפארת ישראל.

הצבי ישראל על במותיך חלל, רבי ישראל מאיר הכהן כשעלית במעלה הכי גבוה נלקחת מאתנו, איך נפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמה, מאיר שכב, תורה מה תהא עליי.

איתא בגמ' (עירובין י"ג ע"ב) שרבי אמר: האי דעדיפנא מחבראי, דחזיתיי לקדליי דרבי מאיר מאחוריו, ורבי יוחנן אמר האי דעדיפנא מחבראי דחזיתיי לאצבעתיי דרבי ע"כ. רבים ישתוממו על זה המאמר הנפלא, וכשנעמיק בזה נראה בכאן כוונה עמוקה ומסותרת.

איתא בירושלמי שם, כי ר"מ שמע שאצל הנשיא מחללין את השבת, אף כי היי לו סכנה לילך לשם ולהוכיחם מחמת העבדים, עכ"ז לא חל ולא זע והלך לומר את דבריו בלי שום פחד, קדליי היינו העורף היי אצלו מכוסה בלבושים, לא דימו כלל את תקפו, וכשהיי נצרך זה לעבודת הבורא אז נתגלה לכל תקפו. ואצבעתיי דרבי היינו, כי על רבינו הקדוש אחז"ל (כתובות ק"ד ע"א) קודם פטירתו זקף עשר אצבעותיו למעלה ואמר: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיי העולם, שלא נהניתי בעולם הזה אפילו באצבע קטנה. רבינו הקדוש אשר עשרו וגדולתו היי מעל כל, תורה וגדולה התאחדו על שלחנו, אנטונינוס קיסר השפיל עצמו לארץ שיעבור רבי עליו, ולבסוף יכול הוא לומר לא נהניתי מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה.

לימוד גדול יכולים ללמוד מזה. מי שהיי בראדין וראה איך היי זקן הגאונים שעיני כל בית ישראל נשואות אליו, הזקן בן צ"ה שנים האיך היתה דירתו, הלא אם היי רוצה היו עושים את ביתו בכסף וזהב, כשבאו אליו מאחב"י באמריקה ורצו לבנות עבורו בנינים מפוארים, והוא ז"ל לא רצה, רק דר בדירה של פחות מדי אמות, ואפילו מיטה לא היי לו כראוי רק למד כל היום, וכשהיי עייף אז נח את עצמו מעט ולמד הלאה, הוא אשר יכול לומר לא נהניתי מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה, וכן קדליי דר"מ חזו אצלו במדה גדולה כמו שדברנו.

איתא בגמרא (גיטין נ"ב ע"א): הני בי תרי דהוי מינצי בכל בי שימשי בהדדי, שבכל עש"ק היי מריבים זה עם זה, עד דעבד ר"מ שלמא בהדיהו, ושמע קלא: וי דאפקיי ר"מ

מהאי ביתא, הנה כדוגמת ששת ימי המעשה הוא העולם הזה, השית אלפי שני דהוי עלמא והאלף השביעי הוא השבת כמ"ש (ע"ז ג ע"א) מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ששת ימי השבוע שבהם האיש טרוד במשא ובמתן, בהם יש להיצה"ר כח יותר, אבל כשבא השבת ידו של היצר הטוב על העליונה.

כשבא רגע קודם השבת שאז בא היצר הטוב, אז מתחזק יותר היצה"ר כמו שרואין בנר קודם שנכבה שנתחזק האור אצלו, וכן באדם קודם מיתתו, כמו כן ברגע האחרון קודם שבת היצה"ר מראה אז כל תקפו, כמו שרואים בכל עש"ק באים אז קונים להחנות כי אינו רוצה לעשות מקום עבור הקדושה, והנסיון הכי גדול הוא אז, והם הבי תרי דהוי מינצי בכל בי שימשי, עד דעבד ר"מ שלמא בהדיהו, כי בתורתו של ר"מ היי כתוב כתנות עור באי כדאי (ב"ר כ, י"ב) כי גם הלבושים שלו היו קדושים אפילו הגופניות, גם פה היצה"ר נלקח עבור הקדושה, עד דשמע וי דאפקי להאי גברא מהאי ביתא, כי הכל לקח היצה"ר.

רבי ישראל מאיר אצלו ראו שאין בו גופניות, ראו בו רק נשמה והגוף היי ארון הקודש, מובא בדגל מחנה אפרים כי ראה בחלום, כי הבעש"ט זי"ע הוא ס"ת וקורין בו, וכן מסופר מזקיני הרה"ק הר"פ מקוריץ זי"ע, כי פעם אמר לתלמידיו בעת שלש סעודות כי השיג עתה השגה גדולה וראה כי מנשמת רבינו הבעש"ט נעשה שם של אנא בכח, התלמידים בשמעם זאת התפלאו מאד ע"ז, ובאותו השבוע בא אל הר"פ ז"ל הרי צבי זי"ע בנו של הבעש"ט ואמר לו, כי אביו הקדוש הבטיח כי תמיד יוכל לראות אותו, וזה כמה ימים שלא ראהו, ושאל אותו מה אתה רואה, והשיב רואה אני שם של אנא בכח, אז אמר הר"פ אל תלמידיו הלא זה אשר דברתי אליכם.

מובן כי אין מי שיוכל לבא למדרגת הבעש"ט ז"ל, רק הענין הוא כמ"ש גבי מי שנהרג על קידוש השם, כי גוילין נשרפין ואותיות פורחין באויר (ע"ז י"ח ע"א) שזוכה שנעשים ממנו אותיות התורה.

רבי ישראל מאיר הוא אשר היי ארון הקודש, ועתה גלה כבוד מישראל כי נלקח ארון אלהים, איש שיוכלו לומר עליו עירין קדישין ובני אנשא.

פעם אמר לפני אסיפת רבנים: למה אין אומרים מוסר, כי אין לתרץ כי אין שומעין, וסיפר להם מעשה כי היי פעם במוסקבה וראה אחד עומד מוכר תפוחים מבושלים וצווח קנו קנו, וכה צווח שעה ושתים ואין קונה, ודימו כי הוא ממחוסרי הדעת רח"ל כי למה הוא צועק בראותו שאין שומע לו, ושאלתי אותו ע"ז, והשיב לי שאהיינ אין שומע לי, עכ"ז כשבא אני לביתי מוצא אני רווח של שתי רובל, כן הוא עם אמירת המוסר, איהיינ שאין שומעין, אבל כשתבואו לביתכם בעוה"ב תראו שיש בידכם רווח.

וכן בא לפני שני שנים לוויילנא ועשה אסיפה של חמשה אלפים נשים ודיבר לפניהם

מטהרת המשפחה, פעם כשדיבר אודות הצניעות שנפרץ בזמנינו אלו בעוה"ר שאלתי אותו וכי בא כבודו אל השוק וראה זה, השיב לי: מה אומר לך בני, מרגיש אני רק כי האויר מלא בפרצה ובחוצפה, לוקחים את הקדושה ונותנים במקומו טומאה ר"ל, וזהו עירין קדישין ובני אנשא, הסמל של שניהם ביחד.

משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים (סוטה מ"ט ע"א), כי אין ממי ליקח משל, אין ממי ללמוד דבר, כי הי' לנו בגורלנו המר נחמה קצת בידענו כי יש בינינו איש הדואג תמיד בעבורנו, דואג תמיד עבור מלך המשיח, ועתה הוי נלקח מאתנו והוא אבידה שאינה חוזרת, קרע שאינו מתאחה, איש שכולם יהודים וא"י יכרעו ראשם לפניו, כי הי' הלב היהודי שהרביץ תורה קרוב לשתי יובלות שנים, אוי מה הי' לנו כי מפני הרעה נאסף הצדיק, כי לא הי' יכול לראות בצערן של ישראל.

החפץ חיים ז"ל כבר כמה שנים הי' רחוק מהגופניות, אבל עכ"ז בכל עת שהיו צריכים הקיצו אותו ואמרו לו ראה מה בעולם, ותיכף יצא בכרוז ודבריו דברים היוצאים מן הלב, כי מי שיש בו יר"ש דבריו נשמעים, ותמיד דאג עבור הכלל, כמ"ש במשנה דיומא (י"ט ע"ב) גבי כה"ג: ביקש להתנמנם, פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדה ואומרים לו: אישי כה"ג, עמוד והפג אחת על הרצפה, כה"ג שנכנס לפני ולפנים אחר פרישה של שבעה ימים, ונכנס במדרגה בעולמות עליונים ופוחדים שמא ישכח לגמרי בעולמו.

וכמ"ש בשם הרה"ק מרוזין זי"ע שהכה"ג בהיותו בק"ק שכח לגמרי שהוא בעולמו, עד שבא אל ההיכל, ואז התפלל התפלה קצרה, והפרחי כהונה בראותם זה, היו מקיצין אותו ואומרים לו אישי כה"ג עמוד והפג אחת על הרצפה, לא תשכח לגמרי בנו, עכ"פ ברגל אחד תשאר אצלנו, ומכין לפניו באצבע צרדה, ראה שאפילו אצבע אחד הוא צרה לחבירו, כמ"ש בגמרא (יומא שם) מאי צרדא צרתא דדא.

אוצר החכמה!

וקורין לפניו בספר איוב, להראות לו האיך אתה יכול לשכוח בנו כשיש עוד לפניך ספר גדול של איוב, צרות גדולות העוברים עלינו, וכן קורין לפניו בספר דניאל ויחזקאל מבנין הבית ומגאולה העתידה, וכן בספר דברי הימים ממה שעבר עלינו.

כמו כן אנו קוראים אנו אליך, הוי רבינו! נלקחת מאתנו לגמרי, אבל אישי כהן גדול עמוד והפג אחת על הרצפה, שם יש לך לטעון בעולם העליון בעבורנו, אתה אוהב ישראל, הפוסק האחרון שלנו, לך ואמור שם איך כה מעונים ומרודים אנו בים של צרות וגזירות רעות, ראה שיהי' קץ לצרותינו, ראה שם לזכות אותנו. יבוא זכאי ויכפר על החייב.

עפ"י הדין המבואר בשו"ע (יו"ד ס"י שמ"ד סעי' י"ח) בנשיא שמת שהכל חייבין להתאבל עליו, עלינו לישוב על הארץ ולבכות את השרפה אשר שרף ד'.

ד' ינחם את שארית עמו ישראל, ולא נוסף לדאבה עוד. ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן.